

UDK: 676.06:368:681.61.063:629.1.066:368.025.61:368.027:368.1:004.738.5

Prof. dr Slobodan O. Jovanović¹

NEKE KARAKTERISTIKE OSIGURANJA PRENOSNIH ELEKTRONSKIH UREĐAJA

PREGLEDNI RAD

Apstrakt

Prelaskom sa analogne na digitalne informatičke tehnologije došlo je do povećanja elektronsko-komunikacionih mogućnosti, pogotovo posle postepene, a kasnije sve raširenije primene interneta, i to od dana njegovog uvođenja. S druge strane, posedovanje prenosnih elektronskih uređaja² postala je jedna od osnovnih potreba za sve one što žele sebi da omoguće komfor i koriste prednosti novih tehnologija u svakodnevnom životu i radu. Sve veći broj vlasnika prenosnih elektronskih uređaja, znatna cena i svojstvo prenosivosti takvih uređaja, zbog čega postoji povećana opasnost od njihovog gubitka ili oštećenja, predstavljali su glavne razloge za nastanak potražnje za njihovim osiguranjem.

U ovom radu autor posvećuje pažnju predmetu osiguranja i osiguranim rizicima, osiguravajućem pokriću i isključenim rizicima te nekim od obaveza osiguranika karakterističnih u ovoj vrsti osiguranja. Obrada teme rada izvršena je uvidom u domaću i stranu literaturu koja je bila dostupna autoru, kao i analizom određenog broja uslova osiguranja domaćih i britanskih osiguravača.

Ključne reči: *prenosni uređaji, internet, osiguranje, imovina, pokriće, rizici.*

¹ Predsednik Udruženja za pravo osiguranja Srbije
I-mejl: nsbob@sezampro.rs

Rad je primljen: 28. novembra 2018.

Rad je prihvaćen: 30. novembra 2018.

² Autor u ovom radu koristi izraz „prenosni elektronski uređaji“ jer smatra da su njime obuhvaćene sve vrste takvih uređaja i da on u potpunosti odgovara duhu srpskog jezika i postavljenoj temi. Takvo autorovo opredeljenje svakako ne isključuje ni upotrebu drugih izraza za potrebe kreiranja, marketinga i prodaje usluga osiguranja.

1. Uvod

Međusobno komuniciranje oduvek je bila jedna od najvažnijih potreba ljudske civilizacije, podjednako kao i zadovoljenje egzistencijalnih potreba za hranom i skloništem. Od primene simbola i crteža u pećinama do preteča današnjih pisama prošlo je nekoliko milenijuma. Tokom tako dugog perioda, pismo se oblikovalo i razvijalo unutar političkih i društveno-ekonomskih sistema kod različitih naroda i kultura, da bi danas komunikacija dobila nove oblike i dimenziju.³ Na to su svakako uticala značajna tehnološka otkrića: proizvodnja i prenos električne energije, radio-talasi, satelitska navigacija i računari. Jedan od važnijih uređaja današnje moderne tehnologije jeste mobilni telefon, koji se pogrešno smatra izumom druge polovine 20. veka, jer prvi pisani trag primene bežične telefonije nalazimo u SAD već 1908. godine.⁴

Prelaskom sa analogne na digitalne informatičke tehnologije došlo je do povećanja elektronsko-komunikacionih mogućnosti, pogotovo posle postepene, a kasnije sve raširenije primene interneta, i to od dana njegovog uvođenja. Potpuno novo polje informatičke komunikacije nastaje postepeno sa internetom stvari, putem kojeg se mogu sprovesti kontrola i davanje instrukcija kućnim uređajima i instalacijama, te obavljati i druge radnje na daljinu za različite namene.⁵ Prema istraživanju Mekinsijevog globalnog instituta iz Njujorka, oko 914 miliona pojedinaca početkom 2016. godine bilo je povezano preko bar jedne od društvenih mreža (Facebook, Twitter, LinkedIn, WeChat), dok je 360 miliona lica učestvovalo u prekograničnoj elektronskoj trgovini.⁶ Tako je posedovanje prenosnih elektronskih uređaja postalo jedna od osnovnih potreba za sve one što sebi žele da omoguće komfor i koriste prednosti novih tehnologija u svakodnevnom životu i radu.

Najnoviji trend u vezi s načinom poslovanja predstavlja primena tzv. „ekonomije deljenja“, u kojoj se po principu deljenja unajmljuju i razmenjuju usluge i proizvodi tako da se sve vrste pravnih odnosa zaključuju i izvršavaju bez potrebe za angažovanjem posrednika.⁷ Radi se o modelu transakcija između učesnika jedne iste

³ David Diringer, „History of the Alphabet“ in: *World Heritage Encyclopedia*, 1977, http://worldheritage.org/articles/History_of_the_alphabet, pristupljeno: 3. 10. 2018.

⁴ U jednom sporu u Kaliforniji svedok odbrane, iskusni električar, potvrdio je da je 1904. godine prisustvovao demonstraciji izvesnog prof. Alberta Jankea u Kansas Sitiju povodom njegovog prenosa živog govora preko bežičnog telefona do mesta udaljenog sedam milja (11 kilometara – prim. aut.), bez upotrebe žica, te da se komunikacija sa snažnijim instrumentima može vršiti i na veću daljinu („Wireless phone cases dismissed“, *San Francisco Call*, 104(37), 7 July 1908, <https://cdnc.ucr.edu/cgi-bin/cdnc?a=d&d=SFC19080707.2.68&e=-----en--20--1--txt-txIN-----1>, pristupljeno 1. 10. 2018.)

⁵ A. Thierer, The Internet of Things and Wearable Technology: Addressing Privacy and Security Concerns without Derailing Innovation, *Richmond Journal of Law & Technology*, br. 2/2015, <http://jolt.richmond.edu/v21i2/article6.pdf>, pristupljeno: 3. 10. 2018.

⁶ James Manyika, et al. *Digital globalization: The new era of global flows*. New York City, 2016, str. 48.

⁷ Katica Tomić, „Blockchain tehnologija, pametni ugovori i njihova implementacija u industriji osiguranja“, S. Jovanović i P. Marano (ur.) u: *Pravo i praksa osiguranja – Izazovi, nove tehnologije i korporativno upravljanje* (133–145), Beograd, 2018, str. 134.

računarske mreže. Reputacija, sklad između iskustva korisnika i izmena usluga radi zadovoljavanja potreba klijenata koji evoluiraju predstavljaće činioce razlikovanja na tržištu osiguranja, jer će tehnologija s korišćenjem usluga osiguranja koncentrisanih oko interneta, pametnih telefona i drugih uređaja s pristupom internetu, biti opšteprisutna u lancu vrednosti koji nudi „ekonomija deljenja“⁸

Prema podacima Regulatorne agencije za elektronske komunikacije i poštanske usluge Republike Srbije, ukupni ostvareni saobraćaj u fiksnoj telefoniji od prvog kvartala 2016. godine je sa 1,48 milijardi minuta, koliko je tada iznosio, zaključno sa drugim kvartalom 2018. godine pao na 0,92 milijarde minuta, i nastavlja da pada.⁹ Kada se analizira količina prenetih podataka samo u mrežama mobilne telefonije, uočljiv je stabilan porast u svakom kvartalu u periodu od 2016. godine zaključno s drugim kvartalom 2018. Tako je u poslednjem kvartalu 2016. bilo preneto 14 miliona GB podataka, a u drugom kvartalu 2018. godine tri puta više, tačnije 47,19 miliona GB.

Sve veći broj vlasnika prenosnih elektronskih uređaja, znatna cena i svojstvo prenosivosti takvih uređaja, zbog čega postoji povećana opasnost od njegovog gubitka ili oštećenja, predstavljali su glavne razloge za nastanak potražnje za njihovim osiguranjem. O povećanju vrednosti osiguranih stvari i specifičnim rizicima kojima stvar može da bude izložena i zbog toga, po osiguranika, neadekvatnosti njihovog osiguranja putem osiguravajuće usluge koja nije prilagođena datoj vrsti stvari i njoj svojstvenim rizicima, autor je pisao u jednom od svojih ranijih radova.¹⁰

Iz ugla korisnika usluga osiguranja, prenosna tehnologija može da odigra značajnu ulogu za fizička i pravna lica koja žele da zaključe osiguranje, kao i onda kada plaćaju premiju osiguranja ili postavljaju odštetni zahtev, pogotovo ako to mogu da učine brzo i lako, preko prenosnog elektronskog uređaja.¹¹

Osiguranje prenosnih elektronskih uređaja spada u grupu neživotnih osiguranja, i to imovinskih.¹² Osnovne karakteristike tog predmeta osiguranja poklapaju se s drugim vrstama osiguranja imovine, pa za njega važe ista načela obligacionog prava.

Zbog svoje specifičnosti i visokih vrednosti osiguranje prenosnih elektronskih uređaja, na britanskom tržištu prodaju se zasebno ili u kombinaciji s drugim vrstama pokrića. Zbog toga je osiguranje prenosnih elektronskih uređaja moguće sprovesti

⁸ I. Campos, Insurance products for the sharing economy will require insurers to transform their business processes, operations and communication across the policy value chain, January 31, 2018, <https://www.capgemini.com/2018/01/how-the-sharing-economy-is-changing-the-insurance-industry/>, pristupljeno: 3. 10. 2018.

⁹ Pregled tržišta elektronskih komunikacija u Republici Srbiji za četvrti kvartal 2016, 2017. i drugi kvartal 2018. godine.

¹⁰ Slobodan Jovanović, „Neki aspekti osiguranja zbirki i dragocenih predmeta u domaćinstvu“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, br. 3/2018.

¹¹ S. Hochburger, Partnering with Insurtech to Transform Rather Than Disrupt Insurance, July 2, 2018, <https://www.insurancejournal.com/magazines/mag-features/2018/07/02/493786.htm>, pristupljeno: 1. 10. 2018.

¹² Zakon o osiguranju, *Službeni glasnik RS*, br. 139/2014, čl. 9, st. 1, tač. 8 i 9.

kao samostalno specijalizovano osiguranje za sve takve uređaje ili samo za pojedine tipove ili pak kao deo nekog složenog programa osiguranja.

Prilikom obrade teme ovog rada koristimo i posebne uslove osiguranja pokretne tehnike s domaćeg tržišta koji se u određenim segmentima poklapaju s uslovima osiguranja na britanskom tržištu. Delimično odstupanje posebnih uslova za osiguranje pokretne tehnike domaćeg tržišta ogleda se u širini predmeta osiguranja (domaći posebni uslovi za osiguranje predviđaju pokriće za sve prenosne /taksativno navedene/ uređaje, a ne samo za elektronske prenosne uređaje koji su tema ovog rada), rizicima koji se pokrivaju tim uslovima osiguranja i pojedinim uzrocima šteta što se ne pokrivaju a karakteristične su za upotrebu tih uređaja (na primer, štete nastale na uređajima predatim u registrovanom prtljagu na prevoz; troškovi neovlašćenog korišćenja uređaja; troškovi uništenja, izmene ili neke druge poremećenosti podataka u elektronskom uređaju itd.) Prema studiji Agencije za nadzor finansijskih tržišta Velike Britanije iz 2013. godine o osiguranju mobilnih telefona, kada se ova vrsta osiguranja korektno osmisli, prodaje i kad se njome valjano upravlja, ona može da bude korisna za potrošače usluga osiguranja.¹³

Domaće tržište primenjuje posebne uslove za osiguranje pokretne tehnike dugi niz godina, dok se osiguranje mobilnih telefona i drugih mobilnih uređaja pojavilo nedavno.¹⁴ Drugi primer aktivnosti domaćih osiguravača po ovom predmetu osiguranja kreće se isključivo u smeru osiguranja ekrana mobilnih telefona.¹⁵ Posebnu pažnju u ovom radu autor posvećuje predmetu osiguranja i osiguranim rizicima, osiguravajućem pokriću i isključenim rizicima, te posebnim obavezama osiguranika u ovoj vrsti osiguranja. Obradu odabrane teme izvršićemo putem analize određenog broja uslova osiguranja domaćih i britanskih osiguravača.

2. Predmet osiguranja i osigurani rizici

Iako ne postoji standardna definicija, možemo reći da su elektronski prenosni uređaji posebna vrsta mašina koje obavljaju ili izvršavaju određene funkcije poslovne, edukativne, potrošačke, zabavne, rekreativne ili neke druge prirode. Posebni uslovi za osiguranje pokretne tehnike domaćih osiguravača zamišljeni su kao usluga osiguranja namenjena svim vrstama pokretnih uređaja, instrumenata i aparata od kojih su elektronski prenosni uređaji samo jedna od vrsta uređaja što se pokrivaju osiguranjem. Tako se pod „pokretnom tehnikom“ smatraju „...prenosivi

¹³ Financial Conduct Authority, *Mobile phone insurance – ensuring a fair deal for consumers*, London, 2013, str. 4.

¹⁴ Kompanija „Dunav osiguranje“, *Posebni uslovi za kombinovano osiguranje mobilnih telefona i drugih mobilnih uređaja*, D01-423-U09-81, 29. 8. 2018; DDOR „Novi Sad“, *Posebni uslovi za osiguranje mobilnih uređaja kupljenih preko mobilnog operatera „Vip mobile“ d.o.o. Beograd*, DDOR-RS-OMU-46-0518, 24. 5. 2018.

¹⁵ „Generali osiguranje Srbija“, *Uslovi za osiguranje ekrana mobilnih telefona*, 1. 11. 2017; UNIQA neživotno osiguranje, *Uslovi za grupno osiguranje mobilnih telefona od rizika loma ekrana*, UGOMLE III/2018, 7. 3. 2018.

instrumenti, uređaji i aparati koji se koriste na terenu, a služe za geološka i hidrogeološka istraživanja, merenje, kontrolu, analizu, dijagnostiku i snimanje (tehničku i medicinsku) i slično, a ne čine sastavni deo motornog vozila, plovila ili letelica kojima se vrši prenos radi korišćenja.”¹⁶

Osiguranje prenosnih elektronskih uređaja treba razlikovati od osiguranja od informatičkih rizika. Osiguranje prenosnih elektronskih uređaja ima neke dodirne tačke s osiguranjem od informatičkih rizika, ali se i od njega, kako ćemo u nastavku izlaganja videti, razlikuje u nekim bitnim elementima.

S obzirom na sve intenzivniju upotrebu interneta i zavisnost od informatičkih tehnologija i uređaja, kao i sveprisutnu opasnost od nastanka štete usled informatičkih napada i toj tehnologiji svojstvenim rizicima, potreba za osiguranjem od štetnih posledica informatičkih rizika raste, o čijem je predmetu osiguranja u našoj pravnoj teoriji autor ovog rada već pisao.¹⁷ Međutim, osiguranje prenosnih elektronskih uređaja za predmet ima prvenstveno materijalnu štetu usled gubitka ili štete na tom uređaju koji nisu nastali poremećajem, blokadom ili nekom drugom nedostupnošću ili gubitkom računarskih programa i sistema usled nečije pretnje po bezbednost informatičke opreme i uređaja. Za razliku od predmeta osiguranja prenosnih elektronskih uređaja, u osiguranju od informatičkih rizika se po osnovu osiguranja imovine pokrivaju troškovi nastali usled određenog broja osiguranih rizika.¹⁸ Takođe, predmet osiguranja od informatičkih rizika jeste i odgovornost vlasnika (osiguranika) informatičke opreme prema trećim licima¹⁹, što u osiguranju prenosnih elektronskih uređaja nije obuhvaćeno predmetom osiguranja.

Posebni uslovi osiguranja pokretne tehnike domaćih osiguravača u mnogim segmentima mogu se primeniti i na osiguranje prenosnih elektronskih uređaja što se nalaze u širokoj upotrebi kod fizičkih lica (mobilni telefoni, prenosni računari, tableti, fableti, iPod-ovi, iPad-ovi, uređaji za čitanje elektronskih verzija knjiga /Kindl/ i sve druge koji se, s razvojem tehnologije, javljaju na tržištu) jer je definicija predmeta osiguranja sadržana u tim uslovima dovoljno široka da obuhvati i pomenute prenosne elektronske uređaje. S druge strane, domaće tržište osiguranja, sudeći prema definicijama iz posebnih uslova za osiguranje mobilnih uređaja, ima tendenciju da ograniči predmet osiguranja, jer se ni u jednoj od analiziranih definicija ne koristi formulacija „svi mobilni uređaji, isključujući...” Razlog za to može biti vrsta proizvoda koje prodaje mobilni operater (na primer, mobilni operater prodaje samo neke vrste prenosnih uređaja)²⁰ ili usled namere da se usluga osiguranja nameni samo za ciljane

¹⁶ DDOR, „Novi Sad”, *Posebni uslovi za osiguranje pokretne tehnike (uređaja, instrumenata, aparata)*, čl. 1, st. 1; Sava osiguranje, *Posebni uslovi za osiguranje pokretne tehnike*, 27. 11. 2008, Del. broj 02-3944, čl. 1, st. 1.

¹⁷ Slobodan Jovanović, „Osiguranje od informatičkih rizika”, *Teme*, br. 3/2017, jul – septembar.

¹⁸ Slobodan Jovanović, *Ibidem*, str. 831.

¹⁹ Slobodan Jovanović, *Ibidem*, str. 833.

²⁰ DDOR, „Novi Sad”, *Posebni uslovi za osiguranje mobilnih uređaja kupljenih preko mobilnog operatera „Vip mobile” d.o.o. Beograd*, DDOR-RS-OMU-46-0518, 24.05.2018, čl. 1, st. 1.

vrste prenosnih elektronskih uređaja, kada kupac nabavlja uređaj od mobilnog operatera ili posredovanjem menadžera prodaje.²¹

U osiguranju prenosnih elektronskih uređaja na britanskom tržištu predmet osiguranja uže je opredeljen i ograničen određenim pretpostavkama koje treba da postoje u pogledu svojine i načina sticanja uređaja, njegove starosti, državnine i stanja. U prvom slučaju, svi osiguravači u uslovima osiguranja propisuju da je takav uređaj osiguranik kupio nov u Velikoj Britaniji ili kao restauriran od strane proizvođača ili pružaoca mrežne usluge (u tom slučaju britanski osiguravači uslovljavaju pokriće različitom maksimalnom starošću uređaja), da ga je dobio kao zamenu od osiguravača ili je kupljen na osnovu poklon vaučera, pod uslovom da osiguranik to može da dokaže.²²

Polazeći od podele stvari po određenim, opšteprihvaćenim pravno relevantnim karakteristikama, radi se o osiguranju pokretnih, nepotrošnih stvari i stvari određenih po rodu. Prenosni elektronski uređaji imaju svojstvo lakog i brzog prenošenja s jednog na drugo mesto. Time te stvari ispunjavaju definiciju da se pod pokretnim stvarima smatraju „... one čiji se položaj u prostoru ne može promeniti a da se time ne povredi njihova bitna osobina.“²³ Kada se radi o svojstvu nepotrošnosti prenosnih elektronskih uređaja, nepotrošnim stvarima se smatraju one stvari koje se „... mogu upotrebljavati više puta ili neograničeno a da im se time bitno ne naruši supstancija“, i autor u ovom radu to svojstvo posmatra iz ugla kupca.²⁴ Prenosni elektronski uređaji, iako se u ugovoru o osiguranju opredeljuju serijskim brojem ili oznakom a njihova količina se ne iskazuje po nekoj mernoj jedinici, spadaju u stvari određene po rodu jer se radi o „serijski proizvedenim mašinama“.²⁵ Pored samih uređaja, na britanskom tržištu osiguranja predmet osiguranja jeste i pomoćna oprema kao što su punjači, zaštitne maske, slušalice, ali se iz pokrića isključuju SIM kartice.

Predmet osiguranja su stvari koje su pojedinačno navedene i opisane u spisku u polisi osiguranja, tako da nema dileme na koje se stvari ili predmete odnosi obaveza osiguravača. Osiguravač očekuje da mu osiguranik, prilikom zaključenja ugovora o osiguranju, podnese dokaz o kupovini uređaja ili izjavu o garanciji koja će sadržati sledeće podatke o uređaju: (1) IMEI (Međunarodni broj prenosne opreme – *International Mobile Equipment Identity*²⁶) ili serijski broj; (2) marku i model; (3) kupoprodajnu cenu; i (4) potvrdu ili izjavu da je uređaj u trenutku prodaje u potpuno ispravnom

²¹ Kompanija „Dunav osiguranje“, *Posebni uslovi za kombinovano osiguranje mobilnih telefona i drugih mobilnih uređaja*, D01-423-U09-81, 29. 8. 2018, čl. 2, st. 1 i čl. 4, st. 1.

²² Great Lakes Insurance SE, *CoverCloud Gadget Insurance Policy Wording*, CCG-BAS-PW-201801-1, 2018, str. 2.

²³ Ilija Babić, *Uvod u građansko pravo i stvarno pravo*, Beograd, 2016, str. 242.

²⁴ Ilija Babić, *Ibidem*, str. 246.

²⁵ Ilija Babić, *Ibidem*, str. 244.

²⁶ *IMEI* je jedinstveni broj za identifikaciju *GSM*, *WCDMA* i *iDEN* prenosnih telefona, kao i nekih satelitskih telefona. U većini slučajeva telefon ima jedan broj *IMEI*, ali telefoni sa dve *SIM* kartice imaju dva *IMEI* broja. Ovaj broj koristi mreža *GSM* za identifikaciju legalnog uređaja i zato se može iskoristiti za blokiranje ukradenog telefona da pristupa mreži, <https://www.imei.info/faq-what-is-IMEI/>, pristupljeno: 2. 10. 2018.

stanju. U nekim slučajevima moguće je da osiguravač obezbedi određenu aplikaciju putem koje će osiguranik poslati podatke o uređaju i njegove fotografije.²⁷ U današnje vreme komunikacija između osiguranika i osiguravača veoma je brza i efikasna, jer na raspolaganju postoje različiti metodi i tehnologije koji to omogućavaju. To mogu biti aplikacije za pojedine uređaje, internet strana osiguravača, elektronska pošta ili slanje poruke preko mobilne telefonije.

Predmet osiguranja, kako smo prethodno napomenuli, predstavlja stvar određenu po rodu. Stvari određene po rodu su zamenljive, pa će zbog toga osiguravač, ako uređaj ne može da zameni identičnim iste starosti i stanja, izvršiti predaju uređaja sa sličnim specifikacijama ili slične vrednosti uzimajući u obzir starost i stanje osiguranog oštećenog uređaja. Pri tome, osiguravač isključuje obavezu da obezbedi da zamenski uređaj bude iste boje kao i oštećeni uređaj.²⁸

Predmet osiguranja prenosnih elektronskih uređaja mogu da budu i isključivo pojedinačni uređaji različitih proizvođača. Takođe je moguće da samo mobilni telefoni budu predmet pokrića po osnovu posebnih uslova osiguranja ili u sklopu nekog programa osiguranja. Takav primer zapazili smo u praksi Banke Škotske i njenog odeljenja „Halifax“ u vezi sa složenim osiguranjem vlasnika tekućih računa, koji, pored osiguranja na putovanju, iznenadnog kvara motornog vozila ili kvara u domaćinstvu, pružaju i pokriće troškova popravke ili zamene jednog mobilnog telefona do 2.000 funti po odštetnom zahtevu usled gubitka, krađe, štete ili loma.²⁹ Banka u stvari prodaje različite vrste osiguranja od različitih osiguravača koja su objedinjena u jednu uslugu koja se sastoji od bankarske usluge i određenog broja usluga osiguranja prilikom otvaranja tekućeg računa klijenta.

Na prenosnim elektronskim uređajima mogu nastati osigurani rizici kao što su gubitak ili šteta na stvarima vezani za supstanciju imovine, pri čemu stvar ima vrednost koja se može izraziti u novcu. Pored gubitka ili krađe uređaja, osiguranjem su pokriveni i štete usled požara ili dejstva tečnosti po uređaju, pod uslovom da do toga nije došlo namernim postupkom osiguranika ili bilo kojeg drugog lica.³⁰ S druge

²⁷ Generali osiguranje Srbija, *Uslovi za osiguranje ekrana mobilnih telefona*, 1. 11. 2017, čl. 2, st. 1, tač. 3 i 4.

²⁸ Great Lakes Insurance SE, *op. cit.*, 2018, str. 5. Slično rešenje predviđeno je i prema uslovima jednog domaćeg osiguravača, po kojima će se zamena mobilnog uređaja izvršiti zamenom za mobilni uređaj istog tipa. Međutim, ukoliko zamena oštećenog mobilnog uređaja uređajem istog tipa nije moguća jer takav uređaj više nije u ponudi kod mobilnog operatera, zamenjuje se mobilnim uređajem koji je jednak po novčanoj vrednosti, a može biti različit po osnovu marke proizvođača (DDOR, „Novi Sad“, *Posebni uslovi za osiguranje mobilnih uređaja kupljenih preko mobilnog operatera „Vip mobile“ d.o.o. Beograd*, 24. 5. 2018, čl. 2, st. 4). Mnogo preciznije formulisano obavezu osiguravača u slučaju kada novi uređaj istog tipa i kvaliteta više nije dostupan na tržištu nalazimo u drugim uslovima osiguranja, po kojima je osiguravač u obavezi da na ime naknade osiguraniku obezbedi novi uređaj dostupan na tržištu u tom trenutku koji odgovara tehničkim karakteristikama osiguranog uređaja (Kompanija „Dunav osiguranje“, *Posebni uslovi za kombinovano osiguranje mobilnih telefona i drugih mobilnih uređaja*, čl. 11, st. 4).

²⁹ „Halifax“ (Bank of Scotland). *Ultimate Reward Current Account*, 1/3360041-1 (10/18), 2018, str. 5.

³⁰ Great Lakes Insurance SE, *op. cit.*, 2018, str. 2.

strane, postoje osiguravači na britanskom tržištu koji pružaju pokriće po sistemu „svi rizici“ u pogledu direktne, materijalne štete na supstanciji uređaja.³¹

Rizici koji su isključeni iz pokrića u osiguranju imovine i u ovoj vrsti osiguranja ne podležu obavezi osiguravača. Tako štete nastale usled ratnih i nuklearnih rizika nisu pokrivena. U okviru definicije ratnih rizika napominjemo da se na domaćem i britanskom tržištu osiguranja nalazi i rizik od terorizma,³² kao i štete usled zvučnog udara nastalog talasima pritiska prouzrokovanog letelicom ili drugim vazduhoplovnim uređajem koji putuje brzinom zvuka ili nadzvučnom brzinom. Radi se o riziku koji je isključen na britanskom tržištu osiguranja, što nismo zapazili u uslovima osiguranja domaćih osiguravača.

Karakteristično isključenje u osiguranju prenosnih elektronskih uređaja u kojima su, neizbežno, ugrađeni i procesori i mediji za skladištenje podataka odnosi se na gubitke ili štete na informacijama, podacima ili softveru sadržanom u uređaju ili memorisanom na njemu. To isključenje važi bez obzira na činjenicu da je šteta nastala usled nekog od osiguranih rizika.³³

Obaveza osiguravača isključena je i u pogledu svih posredno nastalih šteta. Jedna od takvih šteta odnosi se na kupovinu stvari ili podizanje novca sa računa osiguranika korišćenjem bankovnih podataka ili kreditne kartice sa ukradenog uređaja. Drugim rečima, isključuje se pokriće za troškove nastale neovlašćenom upotrebom, izuzev ako drugim odredbama nije pružena neka vrsta takvog pokrića.

3. Pokriće i neke od obaveza osiguranika karakteristične u osiguranju prenosnih elektronskih uređaja

Domaće tržište osiguranja tradicionalno prodaje osiguranje imovine po sistemu imenovanih rizika. Osiguravajuće pokriće pruža se svrstavanjem rizika u dve grupe: osnovne i dopunske opasnosti. Međutim, britansko tržište osiguranja prenosnih elektronskih uređaja sprovodi se po sistemu „svih rizika“ kada se radi o materijalnoj šteti na uređaju. Reč je o pokriću koje važi za štete nastale dejstvom opasnosti koja nije izričito isključena u uslovima osiguranja, zbog čega obaveza osiguravača da naknadi štetu postoji samo ako ne uspe dokazati da je šteta nastala iz nekog od neosiguranih rizika. Ipak, uslovi osiguranja britanskog tržišta precizno definišu i sadržinu pojedinih pojmova, pa je samim tim otklonjena mogućnost

³¹ AmTrust Europe Limited, *op. cit.*, 2018, str. 11.

³² Kompanija „Dunav osiguranje“, *Posebni uslovi za kombinovano osiguranje mobilnih telefona i drugih mobilnih uređaja*, 2018, čl. 12, st. 1, tač. 1. Pod terorizmom se smatra svaka radnja, uključujući (ali bez svođenja) na primenu sile ili nasilja zajedno s pretnjom od strane bilo kojeg lica ili grupe lica što istupaju samostalno ili u ime neke organizacije, ili u vezi s njom ili vladom, iz političkih, religijskih, ideoloških i sličnih motiva, te u nameri da se utiče na bilo koju vladu da proizvede strah u javnosti ili nekom njenom delu (Great Lakes Insurance SE, *op. cit.*, 2018, str. 3; Zenith Insurance Plc, *ZIP On-Line Gadget Policy*, 2018, str. 1).

³³ Kompanija „Dunav osiguranje“, *Posebni uslovi za kombinovano osiguranje mobilnih telefona i drugih mobilnih uređaja*, 2018, čl. 12, st. 1, tač. 13, al. 5 i tač. 14. Great Lakes Insurance SE, *op. cit.*, 2018, str. 5.

nejasnoća u pogledu toga šta je predmet pokrića, kada se ono aktivira i kolika je obaveza osiguravača.

U nastavku izlaganja analiziraćemo uslove osiguranja prenosnih elektronskih uređaja društva za osiguranje „Great Lakes Insurance SE“, koji se manje ili više poklapaju i s uslovima drugih osiguravača.

U osnovno pokriće spadaju sledeći rizici: krađa, gubitak, pokriće pomoćne opreme do 150 funti i zloupotreba elektronskog novčanika. U okviru proširenog pokrića osiguravač osigurava: krađu, zloupotrebu elektronskog novčanika, nenamernu štetu, lom, pucanje ekrana, štetu usled prosipanja tečnosti, troškove neovlašćene upotrebe. U najširem obimu pokrića osiguravaju se rizici iz prethodna dva nivoa pokrića.

Rizik od krađe, koji se na domaćem tržištu osiguranja osigurava kao dopunski, u analiziranim uslovima osiguranja pokriven je u svim nivoima pokrića.³⁴ Međutim, osiguravač je propisao i određene uslove pod kojima neće prihvatiti obavezu da naknadi štetu usled krađe. To su razlozi koji se prvenstveno odnose na posebne obaveze osiguranika u pogledu čuvanja uređaja. Na primer, osiguravač neće naknaditi štetu ako je uređaj ukraden iz bilo kojeg motornog vozila dok se osiguranik (ili lice koje je istupalo u njegovo ime) nije nalazilo u vozilu, osim ako je uređaj bio sakriven u zaključanoj fioci vozila, svi prozori spušteni, vrata zaključana a sistemi bezbednosti aktivirani. Savesnost osiguranika zahteva se i u pogledu sprovođenja zaštitnih mera u kući ili stanu vlasnika uređaja u smislu da je objekat zaključan i obezbeđen. Ipak, osiguravač će naknaditi štetu usled provalne krađe ako je do ulaska u kuću ili stan osiguranika došlo nasilnim putem. Pažnja u vezi s čuvanjem uređaja ogleda se i u njegovom sakrivanju, odlaganju ili sklanjanju kada nije u upotrebi u zaključanu sobu, sef, zaključani orman ili fioku, kao i u svim drugim slučajevima kada raspoložive mere zaštite nisu bile preduzete.³⁵

Neovlašćena upotreba uređaja posle njegovog nenamernog gubitka ili krađe predstavlja karakterističnu opasnost koja se može osigurati u ovoj vrsti osiguranja, ali po pravilu uz dodatnu premiju osiguranja. U tom slučaju predmet osiguranja jesu troškovi koji nastaju usled neovlašćenih poziva, slanja poruka, preuzimanja, stvaranja i korišćenja podataka od trenutka nastanka navedenog rizika. Ipak, obaveza se u tom slučaju ograničava vremenski (najčešće do 24 sata posle saznanja za gubitak ili krađu) i novčano do određenog iznosa.³⁶

Osiguranik je dužan da preduzima sve razumne mere usmerene na sprečavanje mogućnosti nastanka štete. Ta obaveza proizlazi iz jedne druge obaveze, po kojoj osiguranik posle zaključenja ugovora o osiguranju treba da nastavi da se

³⁴ Suprotno je predviđeno uslovima osiguravača „AmTrust Europe Limited“, kod kojeg krađa i gubitak uređaja nisu pokriveni u osnovnom (standardnom – prim. aut.) pokriću, već u proširenom (krađa) i najvišem nivou pokrića (krađa i gubitak uređaja), uz obavezu plaćanja dodatne premije.

³⁵ „Great Lakes Insurance SE“, *op. cit.*, 2018, str. 4; Zenith Insurance Plc, *op. cit.*, 2018, str. 2.

³⁶ „Great Lakes Insurance SE“, *op. cit.*, 2018, str. 3; Zenith Insurance Plc, *op. cit.*, 2018, str. 1.

ponaša savesno i s dužnom pažnjom u odnosu na osigurani predmet, kao da nije ni osiguran.³⁷ Pomenuta obaveza, u kopnenim osiguranjima u koje spada i osiguranje prenosnih elektronskih uređaja, proizlazi iz čl. 926, st. 1 Zakona o obligacionim odnosima, po kojoj je osiguranik dužan da preduzme propisane, ugovorene i sve ostale mere potrebne da se spreči nastupanje osiguranog slučaja. Osiguranik koji nije ispunio tu obavezu dužan je da naknadi štetu koju je time prouzrokovao osiguravaču. S druge strane, ako zbog toga što osiguranik nije ispunio svoju obavezu nije nastala nikakva šteta za osiguravača, ili ako bi šteta nastala u istom obimu i da je osiguranik ispunio tu obavezu, nema ni sankcije za osiguranika.³⁸

Iz osiguranja su isključene štete na prenosnom elektronskom uređaju ako su posledica namernog ponašanja osiguranika, napuštanja ili zanemarivanja uređaja na javnom mestu, nepostupanja u skladu s uputstvom proizvođača ili upotrebom pomoćne opreme koju proizvođač nije odobrio u uputstvu,³⁹ dok je kod nekih drugih osiguravača specifikacija nesavesnog ponašanja osiguranika proširena i na ostavljanje uređaja na haubi, krovu ili prtljažniku motornog vozila.⁴⁰ Osim toga, osiguravajuće pokriće neće postojati ako je uređaj izgubljen kada je predat na prevoz u prtljagu.⁴¹ Kao što vidimo, savesnost osiguranika podrazumeva njegovu obavezu da uređaj u svakom trenutku drži kod sebe (u svom vidokrugu, pri ruci u džepu i sl.) ili na sebi, ako se radi o takvoj vrsti opreme (slušalice, pametni satovi i sl.), da bi mogao računati na osiguravajuće pokriće. Osiguranik takvu obavezu, verovatno, neće moći u svakom trenutku da ispunjava, ili zbog svog komfora ili iz određenih potreba i okolnosti (odmor od upotrebe, prestanak korišćenja i sl.), zbog čega deo rizika da šteta nastane baš tada snosi sam. U uslovima osiguranja jednog britanskog osiguravača to isključenje formulirano je na sledeći način: „Kada svesno napustite svoj uređaj negde gde ga ne možete videti, ali ga mogu videti druga lica a postoji opasnost od oštećenja. Na primer u restoranu ili pabu, kada odete u toalet, ili ako napustite bar ostavljajući svoj uređaj na stolu umesto da ga ponese sa sobom.”⁴²

Pokriće se aktivira kada dođe do značajnog fizičkog oštećenja uređaja, zbog čega ono ne pokriva kozmetičke štete (poremećaj oblika, ogrebotine i ulubljenja)

³⁷ Slobodan Jovanović, „Neki aspekti osiguranja zbirki i dragocenih predmeta u domaćinstvu“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, br. 3/2018, str. 46.

³⁸ Slobodan Jovanović, *Ibidem*, str. 47.

³⁹ „Great Lakes Insurance SE“, *op. cit.*, 2018, str. 4.

⁴⁰ „Zenith Insurance Plc“, *op. cit.*, 2018, str. 2.

⁴¹ „AmTrust Europe Limited“, *Mobile & Gadget Insurance*, SO/STD-SA/2018/07/R9, 2018, str. 13.

⁴² „AmTrust Europe Limited“, *Ibidem*. Navodimo neke od primera u kojima su britanski osiguravači odbili svoju obavezu zbog napuštanja uređaja na javnom mestu (Financial Conduct Authority, *op. cit.*, 2013, str. 8–9, 11):

Primer 1: Osiguranik je slučajno izgubio telefon na sedištu taksija, a pokušaj da dođe do njega preko taksi udruženja bio je neuspešan.

Primer 2: Osiguranica je obedovala u restoranu, pri čemu je mobilni telefon stajao na stolu i mislila je, ali nije bila sigurna, da ga je vratila nazad u svoju tašnu.

koji ne utiču na funkcionalnost uređaja ili opreme. Na primer, smatra se da je do nastanka osiguranog slučaja, u osiguranju ekrana mobilnog telefona, došlo onog momenta kada je ekran oštećen, pod uslovom da se golim okom može nedvosmisleno konstatovati njegov prelom, naprsina ili ulegnuće.⁴³

Kada osiguranik dostavlja uređaj na popravku, dužan je da ukloni sve blokade kao što su zaključavanja putem pina (ličnog identifikacionog broja) ili zaštitne blokade operatera. Radi se o obavezi osiguranika koju mu osiguravač preporučuje jer će u protivnom popravka kasniti ili oštećeni uređaj biti vraćen nepopravljen.⁴⁴

Uslovi osiguranja prenosnih elektronskih uređaja na britanskom tržištu predviđaju pokriće samo u slučaju da je osiguranik istovremeno i vlasnik uređaja, ali se kao dodatni osiguranici pojavljuju i članovi uže porodice: osiguranikova majka, otac, sin, kćerka, supružnik ili vanbračni partner koji žive u domaćinstvu zajedno s osiguranikom.⁴⁵ Neki drugi osiguravači proširuju pomenuti spisak dodatnih osiguranika i na braću i sestre koji žive sa osiguranikom u domaćinstvu, iz čega je teško zaključiti da li je taj kriterijum ispunjen samo kada se radi o rođenoj braći i sestrama ili on obuhvata svu braću i sestre bez obzira na stepen srodstva pod uslovom da žive u zajedničkom domaćinstvu sa osiguranikom.⁴⁶ Svi osiguravači primenjuju kriterijum „uže porodice“, zbog čega se iz pomenute formulacije javlja navedena dilema.

Opšta obaveza osiguranika jeste da dokaže nastanak osiguranog slučaja, kao i to da je uređaj bio u upotrebi tokom trajanja perioda osiguranja. Kada se radi o mobilnom telefonu, o tome se može dobiti potvrda od pružaoca usluga mobilne telefonije, a za ostale uređaje smatra se da su bili u svakodnevnoj upotrebi samom činjenicom slanja uređaja osiguravaču na procenu i popravku.⁴⁷

Interesantno je da smo samo kod jednog od analiziranih osiguravača pronašli detaljno specifikovano isključene rizika računarskog virusa. Taj osiguravač isključuje svoju obavezu da naknadi gubitak, štetu, uništenje, poremećaj, brisanje, kvarenje ili izmenu elektronskih podataka usled dejstva računarskog virusa ili sličnog mehanizma, ili pak zbog nedostupnosti interneta iz bilo kojeg razloga ili gubitka mogućnosti upotrebe, smanjenja funkcionalnosti, kao i tako nastale troškove i ras-hode bilo koje vrste, bez obzira na bilo koji drugi uzrok ili događaj koji istovremeno doprinese nastanku štete ili je na drugi način prouzrokuje.⁴⁸

Primer 3: Osiguranica je bila na odmoru u Italiji, a kad se vratila u Veliku Britaniju, shvatila je da je nenamerno ostavila telefon u svojoj hotelskoj sobi. Kada je stupila u kontakt s hotelom, rekli su joj da nisu mogli da ga pronađu.

Primer 4: Osiguranik se sa svojim kolegama vraćao iz noćne smene autobusom i u jedan sat posle ponoći u subotu shvatio da mu nema telefona. Proverio je kod prevoznika i njegovih kolega, ali telefon niko nije pronašao.

⁴³ „Generali osiguranje Srbija“, *op. cit.*, 2017, čl. 3, st. 1.

⁴⁴ „Great Lakes Insurance SE“, *op. cit.*, 2018, str. 4.

⁴⁵ „Great Lakes Insurance SE“, *op. cit.*, 2018, str. 3; „Zenith Insurance Plc“, *op. cit.*, 2018, str. 1.

⁴⁶ „AmTrust Europe Limited“, *op. cit.*, 2018, str. 9.

⁴⁷ „Great Lakes Insurance SE“, *op. cit.*, 2018, str. 3.

⁴⁸ „AmTrust Europe Limited“, *op. cit.*, 2018, str. 13.

4. Zaključak

Osiguranje prenosnih elektronskih uređaja i opreme predstavlja evoluciju osiguranja koja je nastala s napretkom moderne informatičko-komunikacione tehnologije. Posebno koncipirano osiguranje prenosnih elektronskih uređaja koje u vidu ima svakodnevnu i intenzivnu upotrebu ovih uređaja sadrži i posebno prilagođene uslove osiguranja toj vrsti stvari koje pokazuje brojne prednosti i pogodnosti za osiguranika. Za razliku od osiguranja tih uređaja u sklopu nekih drugih vrsta osiguranja, ovo osiguranje predstavlja novi iskorak prava osiguranja u smeru još višeg nivoa specijalizacije i obima osiguravajućeg pokrivača i njegovog limita (neki specifični rizici prenosnih elektronskih uređaja mogu ostati nepokriveni u nekim drugim vrstama osiguranja stvari koje nisu specijalno namenjene elektronskim prenosnim uređajima, ili se u toj vrsti osiguranja pokrivaju u nekom procentu ili iznosu od sume osiguranja).

Specifičnost ove vrste osiguranja u tome je da se ono sprovodi preko interneta i preko operatera mobilne telefonije. Kada se ovo osiguranje prodaje preko interneta, primenjuju se posebna pravila za zaključivanje ovih ugovora o osiguranju na daljinu, s brojnim zaštitnim odredbama, u potrošačkom pravu, ustanovljenim u korist osiguranika.

Definicije prenosnih elektronskih uređaja na domaćem tržištu osiguranja formulisane su na ograničavajući način, što je uobičajeno kada se radi o usluzi osiguranja namenjenoj određenom kanalu prodaje ili ciljanom tržištu.

Uslovi domaćih i britanskih osiguravača se poklapaju, naročito kada se radi o standardno isključenim rizicima, ali se i razlikuju u delu nekih vrsta rizika koje domaći osiguravači nisu izričito predvideli u svojim uslovima, kao i u pogledu instituta dodatnih osiguranika – članova uže porodice koji u svakodnevnom životu takođe koriste prenosne elektronske uređaje čiji nisu vlasnici.

Literatura

- Adam Thierer, *The Internet of Things and Wearable Technology: Addressing Privacy and Security Concerns without Derailing Innovation*, *Richmond Journal of Law & Technology*, br. 2/2015, <http://jolt.richmond.edu/v21i2/article6.pdf>, pristupljeno: 3. 10. 2018.
- AmTrust Europe Limited, *Mobile & Gadget Insurance*, SO/STD-SA/2018/07/R9, 2018.
- Babić, Ilija, *Uvod u građansko pravo i stvarno pravo*, Beograd, 2016.
- DDOR Novi Sad, *Posebni uslovi za osiguranje pokretne tehnike (uređaja, instrumenata, aparata)*.
- DDOR Novi Sad, *Posebni uslovi za osiguranje mobilnih uređaja kupljenih preko mobilnog operatera „Vip mobile“ d.o.o. Beograd*, DDOR-RS-OMU-46-0518,

24.05.2018, https://www.vipmobile.rs/documents/rs/Uslovi_za_mobilne_telefone.pdf, pristupljeno: 1. 10. 2018.

- Diringer, David. History of the Alphabet, in: *World Heritage Encyclopedia*, 1977, http://worldheritage.org/articles/History_of_the_alphabet, pristupljeno: 3. 10. 2018.
- Financial Conduct Authority. *Mobile phone insurance – ensuring a fair deal for consumers*, Thematic Review TR13/2, London, June 2013.
- Generali osiguranje Srbija, *Uslovi za osiguranje ekrana mobilnih telefona*, 1. 11. 2017.
- Great Lakes Insurance SE, *CoverCloud Gadget Insurance Policy Wording*, CCG-BAS-PW-201801-1, 2018.
- Halifax (Bank of Scotland). *Ultimate Reward Current Account*, 1/3360041-1 (10/18), 1st October 2018.
- Ian Campos, Insurance products for the sharing economy will require insurers to transform their business processes, operations and communication across the policy value chain, January 31, 2018, <https://www.capgemini.com/2018/01/how-the-sharing-economy-is-changing-the-insurance-industry/>, pristupljeno: 3. 10. 2018.
- Jovanović, Slobodan, „Neki aspekti osiguranja zbirki i dragocenih predmeta u domaćinstvu“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, br. 3/2018, str. 41–48.
- Jovanović, Slobodan, „Osiguranje od informatičkih rizika“, *Teme*, br. 3/2017, jul – septembar, str. 823–837.
- Manyika, James, Lund, Susan, Bughin, Jacques, Woetzel, Jonathan, Stamenov, Kalin and Dhingra, Dhruv. *Digital globalization: The new era of global flows*, New York City, 2016.
- Pregled tržišta elektronskih komunikacija u Republici Srbiji – Četvrti kvartal 2016. godine, Regulatorna agencija za elektronske komunikacije i poštanske usluge Republike Srbije, https://www.ratel.rs/uploads/documents/pdf_documents/documents/Pregled_trzista/Kvartalni%20pregled%20podataka%20o%20stanju%20trzista%20elektronskih%20komunikacija%20Q4%202016%20cirilica.pdf, pristupljeno: 2. 10. 2018.
- Pregled tržišta elektronskih komunikacija u Republici Srbiji – Četvrti kvartal 2017. godine, Regulatorna agencija za elektronske komunikacije i poštanske usluge Republike Srbije, https://www.ratel.rs/uploads/documents/pdf_documents/documents/Pregled_trzista/Kvartalni%20pregled%20podataka%20o%20stanju%20trzista%20elektronskih%20komunikacija%20Q4%202017, pristupljeno: 2. 10. 2018.
- Pregled tržišta elektronskih komunikacija u Republici Srbiji – Drugi kvartal 2018. godine, Regulatorna agencija za elektronske komunikacije i poštanske usluge Republike Srbije, <https://www.ratel.rs/uploads/documents/>

empire_plugin/Kvartalni%20pregled%20podatka%20o%20stanju%20trzista%20elektronskih%20komunikacija%20Q2%202018_%20final%2010.pdf, pristupljeno: 2. 10. 2018.

- Sava osiguranje, *Posebni uslovi za osiguranje pokretne tehnike*, 27.11.2008, Del. broj 02-3944.
- Stephan Hochburger, Partnering with Insurtech to Transform Rather Than Disrupt Insurance, July 2, 2018, <https://www.insurancejournal.com/magazines/mag-features/2018/07/02/493786.htm>, pristupljeno: 1. 10. 2018.
- Tomić, Katica. „Blockchain tehnologija, pametni ugovori i njihova implementacija u industriji osiguranja“, S. Jovanović i P. Marano (ur.) u: *Pravo i praksa osiguranja – Izazovi, nove tehnologije i korporativno upravljanje* (133–145), Beograd, 2018.
- UNIQA neživotno osiguranje, *Uslovi za grupno osiguranje mobilnih telefona od rizika loma ekrana*, UGOMLE III/2018, 7.03.2018.
- „Wireless phone cases dismissed“, *San Francisco Call*, 104(37), 7 July 1908. <https://cdnc.ucr.edu/cgi-bin/cdnc?a=d&d=SFC19080707.2.68&e=-----en--20--1--txt-txIN-----1>, pristupljeno 1. 10. 2018.
- Zakon o obligacionim odnosima, *Službeni list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, *Službeni list SRJ*, br. 31/93 (ZOO) i *Službeni list SCG*, br. 1/2003 – Ustavna povelja.
- Zakon o osiguranju, *Službeni glasnik RS*, br. 139/2014.
- Zenith Insurance Plc, *ZIP On-Line Gadget Policy*, 25 September 2018.